

Kasvatuskeskustelut osana turvallisuuden edistämistä yläkouluissa

Materiaalia opettajille

Turun kaupunki

Sisällys

Materiaalia yläkoulujen opettajille kasvatusteskusteluihin	3
1 Yläkoulujen turvallisuus syntyy yhtenäisestä linjasta.....	4
2 Yläkouluikäinen nuori	5
3 Nuoren elämän ymmärtäminen kokonaisuutena.....	6
3.1. Nuoren turvallisuus ja hyvinvoinnin osa-alueet.....	6
3.2. Yläkouluikäiset ja väkivalta.....	8
3.3. Yläkouluikäiset ja päihteet.....	10
3.4. Jatkotoimenpiteet.....	12
4 Kasvatusteskustelua edistäviä tekijöitä	13
5 Kasvatusteskustelun toteutus	14
6 Lähteitä ja lisätietoa	18

Kasvatusteskustelut osana turvallisuuden edistämistä

Raportin tuottaja: Nuorten jengiytymisen ja rikollisuuden ehkäisemisen projekti. Alkuperäisen raportin tuottanut Sofia Tamminen Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyönä

Kuva: Pixapay

Julkaistu: Elokuu 2024

Materiaalia yläkoulujen opettajille kasvatuskeskusteluihin

Hyvä kasvatusalan ammattilainen, teet tärkeää työtä, joka on kokonaisvaltaista ja jossa oma persoonasi on laitettava peliin. Sinun avullasi nuori voi löytää oikean suunnan, jonka alustana merkityksellinen kohtaaminen voi toimia. Kasvatuskeskustelu saattaa olla käänteentekevä tilanne nuorelle, eteenkin heille kenellä on haasteita elämässään ja vähän onnistumisen hetkiä. Luottauksellinen hetki luo turvaa ja vaikuttaa opettajan ja nuoren suhteeseen, eteenkin kun hetki nähdään oppimisen ja mahdollisuuksien näkökulmasta.

Materiaali on tuotettu kasvatuskeskusteluiden tueksi yläkoulujen opettajille. Kasvatuskeskustelussa voidaan käsitellä vaikeitakin asioita, jotka voivat liittyä nuoren omaan tai yhteisön turvallisuuteen. Materiaali antaa ajantasaista tietoa, työkaluja ja näkökulmia haastavien tilanteiden ymmärtämiseen ja nuoren kohtaamiseen vaikeissakin tilanteissa.

Materiaalin tarkoituksena on mahdollistaa opettajien samansuuntainen lähestyminen kasvatuskeskusteluun. Tämä näyttäytyy nuorelle johdonmukaisena ja lisää turvallisuuden tunnetta. Materiaali tukee vahvasti kasvatuskeskustelun ydintavoitetta tukea nuoren hyvinvointia, kasvua ja kehitystä. Meistä jokaisella on mahdollisuus ja velvollisuus edistää nuoren ja koko kouluyhteisön turvallista koulutietä!

1 Yläkoulujen turvallisuus syntyy yhtenäisestä linjasta

Jokaisella on oikeus turvallisuuteen ja se on tärkeä osa hyvinvointia. Turvallisuuskulttuuri kouluissa syntyy eri toiminnoista, elementeistä ja ihmisistä, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Turvallisuusosaaminen kuuluu perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin ja siihen sisältyvät tieto, taito, asenteet ja arvot. Nuoria ohjataan ymmärtämään jokaisen yhteisön jäsenen vaikutus omaan ja toisten turvallisuuteen ja hyvinvointiin.

Aikuisten velvollisuus on turvata kaikkia nuoria, erityisesti niitä, jotka kokevat turvattomuutta. Nuorelle luo turvaa se, kun aikuiset ympärillä näkevät ja puuttuvat tilanteisiin johdonmukaisesti, ymmärtäväisesti ja jämäkästi. Me kaikki, jotka työskentelemme nuorten kanssa, olemme velvollisia ja oikeutettuja huomaamaan, näkemään ja tarvittaessa puuttumaan. Yhtenäinen näkemys ja linja kodin ja koulun välillä tukevat nuoren koulunkäyntiä, kasvua ja kehitystä. Nuori tuo kouluun jokaisena päivänä mukanaan koko elämänsä ja on tärkeää olla herkillä sen suhteen, mitä hänen elämässään on meneillään ja löytää sopivat keinot asioiden käsittelyyn hänen kanssaan.

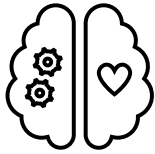
Nuorelle on turvattava:

- **Pedagoginen turvallisuus** - turvallinen ympäristö, jossa nuoret ja aikuiset toimivat yhdessä
- **Sosiaalinen turvallisuus** – vuorovaikutukseen ja osallisuuteen liittyvät asiat
- **Psyykinen turvallisuus** – kognitioon liittyvät asiat sekä turvallisuuden ja turvattomuuden tunteet
- **Fyysinen turvallisuus** – terveellinen, turvallinen ja tarkoituksen mukainen ympäristö

Turvallisuutta tukevia elementtejä kouluissa

Luottamuksellisen ilmapiirin luominen tiedonkulkua varten	Oppilaitoksen henkinen hyvinvointi	Selkeät ja yhdenmukaiset säännöt	Jatkuva ja johdonmukainen valvonta
Välitön väkivaltaan puuttuminen sekä jatkuva kiusaamisen ehkäisy	Aktiivinen syrjäytymisen torjunta	Konfliktin käsittelytaidot ja sovitteluprosessi	Siisteydestä ja järjestyksestä huolehtiminen
Aktiivinen tiedottaminen (sisäinen ja ulkoinen)	Tiivis yhteistyö kodin kanssa	Rakenteelliset turvallisuusratkaisut	Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa

2 Yläkouluikäinen nuori

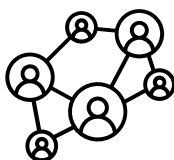
Yläkouluun siirtyminen on haastava vaihe nuoren kehitysvaiheen kannalta. Suhde kehoon, maailmaan ja muihin muuttuu, tunne-elämässä kuohuu ja seksuaalisuus voimistuu. Nuoren fyysinen kehitys ohittaa psyykkisen kehityksen, jolloin mieli kyllä yrittää pysyä mukana, mutta käyttäytyminen voi näyttäytyä taantumiselle. Taantuminen on nuorelle välttämätön vaihe, joka tapahtuu aivojen kehitysprosessin aikana.

Nuoren käyttäytymistä säätelevät ja ohjaavat aivoalueet, ovat vielä keskeneräiset. Tästä syystä nuori on altis riskikäyttäytymiselle. Hyväksytyksi tuleminen sekä välittömän mielihyvän ja palkintojen tavoittelu, voi näkyä hyvinkin riskialttiina toimintana. Voimakkaille tunnereaktioille ja impulsiivisuudelle on siis syynsä, jonka takia aikuisen tuki nuorelle on ensiarvoisen tärkeää tunnesäätelyn apuna. Impulssien kontrolloiminen, käyttäytymisen seurausten arvioiminen sekä kyky vastustaa ryhmäpainetta kehittyvät ja vahvistuvat vasta varhaisaikuisuudessa. Tästä syystä esimerkiksi se mitä on nuoren ja aikuisen välillä puhuttu ja sovittu kahdenkeskisessä tilanteessa, voi unohtua hetkessä, kun nuori lähtee ikäistensä seuraan.

Vuorovaikutus turvallisten ihmisten kanssa on tärkeää, koska kasvamme aina suhteessa ympärillä oleviin ihmisiin. Muiden ihmisten avulla kehittyvät muun muassa itsesäätely sekä vuorovaikutus- ja tunteiden taidot. Älä hylkää! Nuoren käytös voi olla haastavaa, mutta hän tarvitsee ja ansaitsee aikuisen myötätunnon ja ymmärryksen. On siis tärkeää, ettei nuori koe hylätyksi tulemisen tunnetta ja tietää ettei häntä jätetä vaikeinakaan hetkinä.

Nuoret elävät ja kasvavat kodin, koulun ja vertaisten yhteisöissä, jotka ovat muodostuneet kulttuurisesti ja ajan kuluessa. Nuorten elämä eri yhteisöissä ja maailmoissa voi synnyttää sekä yhteyttä että erillisyyttä. Jos koulun odotukset, toimintatavat, kieli ja arvomaailma ovat erilaiset kuin vapaa-ajalla, on vaarana, että nuori ei kiinnity kouluun ja hakee yhteisönsä muualta. Avoimuus nuoren maailmoja ja yhteisöjä kohtaan edesauttaa nuoren potentiaalin löytämistä ja estää koulusta vieraantumista.

3 Nuoren elämän ymmärtäminen kokonaisuutena

Nuoren toiminta, oireilu ja käytöshäiriöt voivat johtua monista eri tekijöistä. On siis tärkeää erottaa yksittäinen teko jatkuvasta toimintamallista, sillä nämä vaativat erilaista puuttumista ja tukea. Nuoren elämän kokonaisvaltainen ymmärtäminen on oleellista, jotta hänen tilannettaan voidaan arvioida oikeudenmukaisesti ja tukea tehokkaasti.

Nuoren maailmasta on tehtävä ennakoitava ja turvallinen, erityisesti silloin, kun hän oireilee. Johdonmukaisuus ja selkeät toimintatavat ovat tässä avainasemassa. Taustatekijöitä voivat esimerkiksi olla perheeseen liittyvät syyt, vanhemmuuden haasteet, käytöshäiriöt, diagnosoimattomuus tai muut elämänhaasteet. Koulunkäynnin ja oppimisen vaikeudet voivat viedä nuorelta motivaation, kun taas tunteiden säätelyn ja temperamentin haasteet voivat vaikuttaa käyttäytymiseen.

Nuoret etsivät rooliaan ja paikkaansa elämässä. Kokeilunhalu sekä sosiaalinen paine voivat johtaa rajattomuuteen. Päihteiden helppo saatavuus voi myös lisätä oireilua. Nuoren huonovointisuus ja mielenterveyden haasteet ovat merkittäviä taustatekijöitä. Usein väkivaltaa käyttävät nuoret ovat itsekin kokeneet väkivaltaa tai käsittelemättömiä traumoja. Tällaiset kokemukset voivat normalisoida tai vaikuttaa syvästi nuoren käyttäytymismalleihin. Syyttely ei auta tilanteessa, vaan tarvitaan ymmärrystä ja tukea juurisyiden käsittelemiseksi. On tärkeää, että nuori tuntee tulevansa kuulluksi, nähdyksi ja hyväksytyksi, vaikka hänen käyttöksensä saattaa vaikuttaa pelottavalta tai haastavalta.

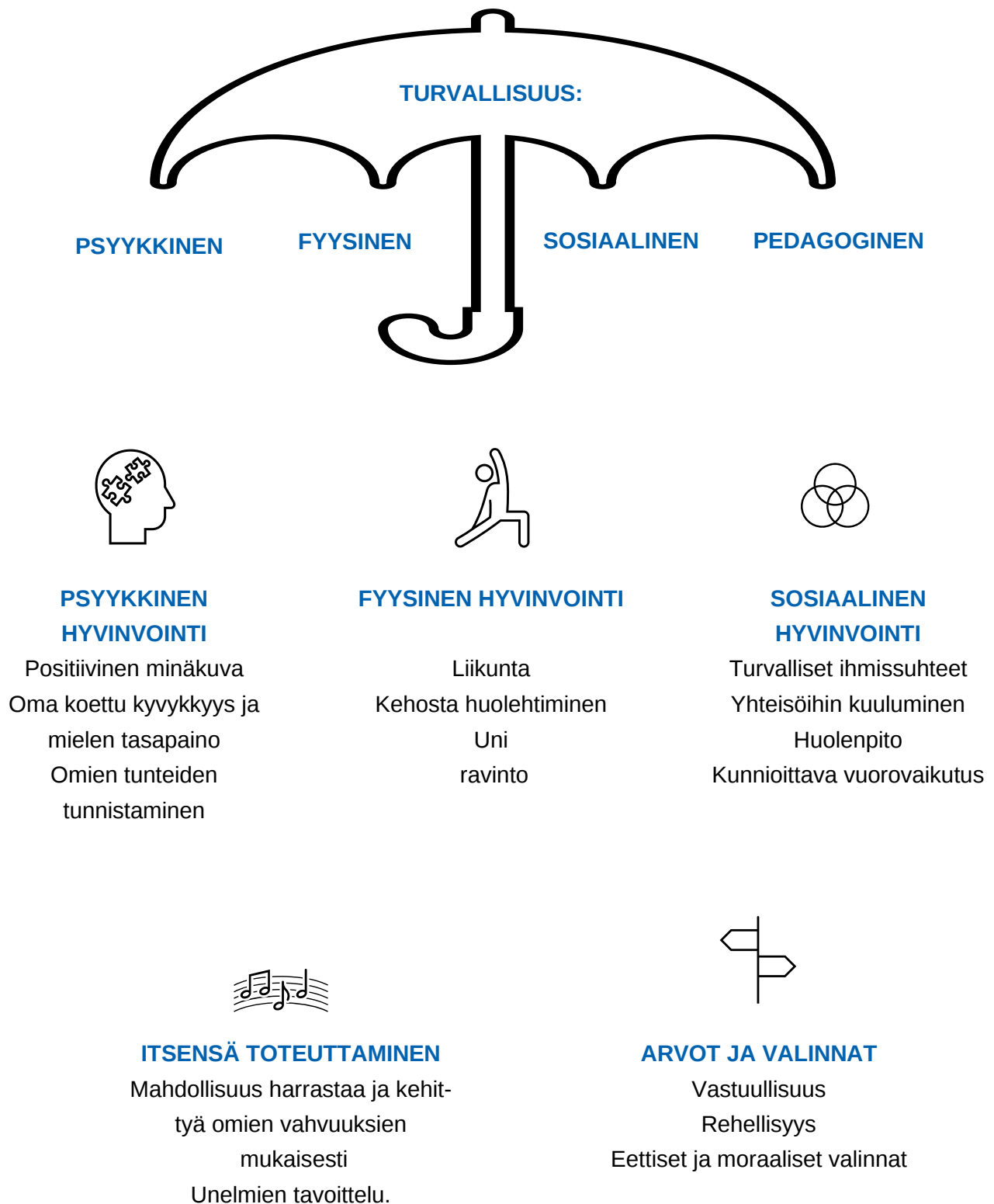
Opettajilla on mahdollisuus nähdä nuoren toiminnan taakse kysymällä asioita nuorelta omin sanoin ja luomalla tilaa rehelliselle keskustelulle. Näin voidaan paremmin ymmärtää nuoren tilannetta kokonaisuudessaan ja tarjota hänelle tarpeenmukaista tukea.

3.1. Nuoren turvallisuus ja hyvinvoinnin osa-alueet

Opettajana on tärkeää tunnistaa nuoreen vaikuttavat turvallisuuden tekijät ja hyvinvoinnin osa-alueet. Kasvatuskeskustelussa olisi tärkeää selvittää kysymysten ja havaintojen avulla, liittyykö nuoren käyttäytymiseen turvallisuuden tai hyvinvoinnin puutteita ja arvioida, miten nämä tekijät vaikuttavat nuoren arkeen. Näin voidaan tarjota kohdennettua tukea ja ohjausta, joka mahdollistaa nuoren kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseen.

Turvallisuus on perusedellytys nuoren hyvinvoinnille ja kehitykselle. Se rakentuu usein arkisissa tilanteissa ja vakaisissa kasvuolosuhteissa. Sen ydin koostuu nuoren omasta turvallisuuden kokemuksesta, turvallisista ihmissuhteista ja ympäristöstä. Turvallisuutta voidaan kuvata suojaavana, kaiken kattavana sateenvarjona, jonka alla myös muut hyvinvoinnin osa-alueet mahdollistuvat.

Nuoren turvallisuuden ja hyvinvoinnin osa-alueet:

Turvallisuutta voidaan kuvata suojaavana, kaiken kattavana sateenvarjona, jonka alla myös muut hyvinvoinnin osa-alueet mahdollistuvat.

3.2. Yläkouluikäiset ja väkivalta

Nyky-yhteiskunnassa väkivalta vaikuttaa erityisesti yläkouluikäisiin nuoriin monin eri tavoin. Väkivalta voi ilmetä monenlaisina tekoina tai laiminlyönteinä. Sen puuttumiseen ja ennaltaehkäisemiseen tarvitaan monen toimijan yhteistyötä. Lähisuhdeväkivallan todistaminen altistaa nuoren väkivaltaisuudelle, joka voi siirtyä sukupolvelta toiselle. Altistuminen väkivallalle voi johtaa siihen, että nuori kokee väkivallan olevan osa arkista toimintaa. Mikä tahansa koettu väkivallan muoto madaltaa kynnystä käyttää väkivaltaa muita kohtaan ja se muuttaa sitä, miten nuori näkee itsensä ja ympäristönsä.

Mikään käyttäytymisen piirre ei yksinään ole suora osoitus koetusta väkivallasta, mutta nuoren väkivaltainen käytös voi olla oire siitä. Mikäli nuoresta herää huoli, tätä tunnetta kannattaa kuunnella. Nuoren kanssa olisi hyvä järjestää aikaa ja keskustella siitä, miten nuorella menee. Pitkiin koulu-poissaoloihin tulee tarttua ja selvittää mikä tilanne nuoren kotona on.

Yläkouluikäisiin kohdistuva väkivalta on monimuotoinen ja vakava ongelma, joka vaatii kaikkien yhteistä panostusta sen tunnistamiseksi ja ehkäisemiseksi. Väkivallan muotojen ymmärtäminen ja oikea-aikaisesti puuttuminen ovat ensiarvoisen tärkeitä nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Yläkouluikäiset kohtaavat väkivaltaa erityisesti koulukiusaamisen muodossa, joka voi olla henkistä, fyysistä tai digitaalista. Fyysinen väkivalta, kuten töniminen ja lyöminen, on valitettavan yleistä. Myös henkinen väkivalta, kuten nimittely, halveksunta ja ryhmästä poissulkeminen on yleistä. Digitaalinen väkivalta, kuten häirintä ja uhkailu ovat lisääntyneet sosiaalisen median yleistymisen myötä. Yläkouluikäisillä väkivallan muodot ovat usein piilossa aikuisilta, mikä tekee niiden tunnistamisesta ja puuttumisesta haastavaa. On tärkeää, että nuoret ja heidän lähipiirinsä tunnistavat nämä väkivallan muodot ja tietävät, miten hakea apua ja tukea.

Väkivallan muodot:

Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivallan tekijä ja uhri ovat tai ovat olleet läheisessä suhteessa. Se voi kohdistua nykyiseen tai entiseen kumppaniin, lapseen, lähisukulaiseen tai muuhun läheiseen.

Seksuaaliväkivalta

Esimerkkejä seksuaaliväkivallasta ovat seksuaalinen ahdistelu, seksuaalisiin tekoihin houkuttelu ja pakottaminen, raiskauksen yritys ja raiskaus.

Fyysinen väkivalta

Fyysinen väkivalta voi olla tönimistä, lyömistä, potkimista, tukistamista, kuristamista, raapimista, repimistä, ravistelua, aseiden käyttöä tai näillä uhkailua.

Henkinen väkivalta

Henkinen väkivalta sisältää alistamista, arvostelua, nimittelyä, halveksuntaa, kontrollointia, eristämistä, mustasukkaisuutta, tavaroiden hajottamista, eläinten vahingoittamista ja näillä uhkailua.

Taloudellinen väkivalta

Taloudellinen väkivalta on itsenäisen rahankäytön estämistä, taloudelliseen päätöksentekoon osallistumisen estämistä, pakottamista antamaan rahaa ja taloudellisella väkivallalla uhkailua.

Kaltoinkohtelu tai laiminlyönti

Kaltoinkohtelu tai laiminlyönti tarkoittaa lapsen, vanhuksen tai vammaisen henkilön hoidon, avun tai huolenpidon laiminlyöntiä. Se voi sisältää myös vahingoittamisen lääkkeillä, päihteillä tai kemikaaleilla.

Kulttuurinen tai uskontoon liittyvä väkivalta ja kunniaväkivalta

Tähän kuuluu uskonnolliseen vakaumukseen pakottaminen, väkivallalla uhkailu uskonnon tai kulttuurin varjolla (kuten kunniaväkivalta), sukupuolielinten silpominen ja uskontoon liittyvillä asioilla uhkailu.

Vainoaminen

Vainoaminen on toistuvaa tai jatkuvaa toisen ihmisen lähestymistä, seuraamista tai tarkkailua, joka aiheuttaa pelkoa. Esimerkkejä ovat uhkailut parisuhteen päättymisen jälkeen ja tarkkailu internetin tai teknisten laitteiden avulla.

Kiusaaminen koulussa ja varhaiskasvatuksessa

Koulukiusaaminen on lasten ja nuorten henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Syrjivä kiusaaminen on nuorten keskuudessa melko yleistä. Päiväkodeissa kiusaaminen on fyysistä, sanallista ja psyykkistä, kuten ryhmästä poissulkemista. Yleinen kiusaamisen muoto on ryhmästä poissulkeminen tai sillä uhkailu.

Sukupuolistunut väkivalta

Väkivalta on sukupuolistunut ilmiö. Sukupuolten välillä on eroja väkivallan kokemisessa, käytössä, piirteissä ja seurauksissa. Sukupuoli voi vaikuttaa myös auttamiseen ja oikeuden käytäntöihin.

Ekstremismi

Väkivaltaisella radikalisoitumisella ja ekstremismillä tarkoitetaan sitä, että väkivaltaa käytetään, sillä uhataan, siihen kannustetaan tai se oikeutetaan aatemaailmalla tai ideologialla perustellen. Väkivaltainen radikalisoituminen voi johtaa siihen, että henkilö liittyy väkivaltaisiin ekstremistisiin ryhmiin tai toimintaan. Äärimmillään se voi johtaa terroristisiin tekoihin.

Digitaalinen väkivalta

Digitaalinen väkivalta loukkaa, kontrolloi, tarkkailee tai vahingoittaa tietoteknologian välityksellä. Tekoja voivat olla äly- ja paikannuslaitteiden, ohjelmistojen, sovellusten ja pikaviestipalveluiden väärinkäyttö. Digitaalinen väkivalta voi olla myös epäsuoraa, jolloin tekijä käyttää esimerkiksi toisia henkilöitä.

3.3. Yläkouluikäiset ja päihteet

Nuoruusiässä kokeilukulttuuri on vahvaa. Monet tekijät, kuten ilmiöt, huonovointisuus ja sosiaalinen paine, vaikuttavat nuorten päihteiden käyttöön. On tärkeää muistaa, että koulun järjestyssäännöt ja yhteiskunnan normit koskevat myös päihteiden käyttöä, eikä tämä ole mielipidekysymys.

Ajantasainen asiantuntijatieto osoittaa, että suurin osa nuorista voi hyvin ja välttelee päihteitä, mutta pieni osa nuorista kärsii päihteiden käytön seurauksista entistä enemmän. Päihteiden saatavuus ja käyttö ovat muuttuneet ajan myötä. Nuorten keskuudessa esiintyviä päihteitä ovat muun muassa sähkötupakka, nikotiinipussit, väärin käytetyt reseptilääkkeet, alkoholi, kannabis, nuuska, tupakka ja ilokaasun väärinkäyttö.

Päihteiden saatavuus on äärimmäisen helppoa tänä päivänä ja tämä asettaa nuoret haavoittuvaan asemaan. Sosiaalinen media mahdollistaa päihteiden kaupankäynnin suljetuissa ryhmissä, joissa myynti tapahtuu anonyymisti ja helposti saatavilla olevilla alustoilla. Tämä tekee valvonnasta haastavaa ja lisää nuorten altistumista päihteille. On tärkeää, että aikuiset ymmärtävät, kuinka laajasti päihteiden ympärillä olevat ilmiöt koskettavat nuoria, vaikka he eivät itse käyttäisikään päihteitä. Esimerkiksi nuori, jolle on määrätty lääkkeitä keskittymisvaikeuksiin, voi joutua kiristyksen kohteeksi ja häneltä voidaan vaatia lääkkeitä päihdekäyttöön. Siksi on olennaista, että yhteiskunta ja koulu tarjoaa tukea ennaltaehkäisevästi nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Päihteet ovat aineita, jotka vaikuttavat keskushermostoon ja muuttavat käyttäjänsä psyykkistä tai fyysistä tilaa. Niiden käyttö voi johtaa riippuvuuteen ja ne ovat erityisen vaarallisia nuorille, joiden elimistö kehittyy ja aivot ovat herkempiä haittavaikutuksille. Päihteiden käyttö voi aiheuttaa vakavia terveysongelmia, sosiaalisia vaikeuksia ja jopa kuoleman. On tärkeää, että nuoret ymmärtävät näiden aineiden vaarat ja pitävät itsensä ja kaverinsa turvassa välttämällä niiden käyttöä.

Yläkouluikäisten keskuudessa tavattavia päihteitä:

Alkoholi

- Suomessa laillinen päihde, alle 18-v. kielletty, väkevien ikäraja on 20 vuotta.
- keskushermostoa lamaava, heikentää motoriikkaa ja harkintakykyä, lisää onnettomuus-, häiriötekijöiden- ja väkivallan riskiä.
- Vaikuttaa nuoriin voimakkaasti, koska alkoholipitoisuuden nousu voi johtaa myrkytykseen.
- Yhdistettynä tiettyihin lääkkeisiin, pienikin määrä voi olla hengenvaarallinen yhdistelmä.

Sähkösavuke eli vape

- Akkukäyttöinen laite, joka kuumentaa nesteen hengitettäväksi aerosoliksi.
- Sisältää nikotiinia tai on nikotiiniton, mutta nikotiinitonkaan vape ei ole vaaraton.
- Houkuttelevia malleja, voivat muistuttaa kynää tai karkkirasiaa.
- Nesteistä löytynyt haitallisia aineita, kuten pienhiukkasia ja raskasmetalleja; pakkausselosteet ovat puutteellisia.
- Yli 20 mg/ml nikotiinia sisältävät sähkösavukkeet ovat laittomia Suomessa.
- Alle 18-vuotias ei saa hallussa pitää tupakkatuotteita; myynnistä alaikäiselle seuraa sakko tai vankeutta (enintään 6 kk).

Nikotiinipussit

- Nuuskapussia muistuttava annospussi.
- Sisältää nikotiinia, makuaineita, hajusteita, suolaa, vettä, kuitua ja säilöntäaineita.
- Maustetaan makuaineilla esim. mansikka, karkki ja sitruuna.
- Usein enemmän nikotiinia kuin nuuskassa (3–50 mg/g).
- Laillisia Suomessa, mutta myynti ja luovuttaminen alle 18-vuotiaille kielletty.
- Voi vahingoittaa hampaita ja suunlimakalvoja.
- Aiheuttaa voimakasta riippuvuutta, nostaa verenpainetta ja sydämensykeä.

Nuuska

- Jauhettua tupakkaa, makuaineita, säilöntäaineita, vettä, suolaa ja kosteuttajia, nikotiinia. Löydetty myös raskasmetalleja, PAH-yhdisteitä ja torjunta-aineiden jäämiä.
- Myynti, luovuttaminen ja välittäminen kiellettyä Suomessa; hallussapito alle 18 – vuotiaalta kielletty.
- Nikotiinia 8 – yli 40 mg/g, aiheuttaa voimakasta riippuvuutta.
- Suun limakalvon vauriot, jotka voivat edetä syövän esiasteeseen. Hampaiden kuluminen ja verenpaineen kohoaminen.

Tupakka

- Tehdasvalmisteinen savuke, Suomen yleisin nikotiinituote.
- Valmistetaan kuivaamalla tupakkakasvien lehtiä, sisältää noin 10 mg nikotiinia.
- Voi aiheuttaa myrkytysoireita ja lyhentää elinikää.
- Vaikuttaa lähes koko elimistöön, lisää monien syöpien riskiä.

Kannabis

- Hamppukasvi, viljellään eri käyttötarkoituksiin.
- Kannabis = päihdehampusta valmistettu tuote, yleisin laiton päihde Suomessa.
- Psykoaktiivinen aine THC, vaikutukset yksilöllisiä: heikentynyt keskittymiskyky, muistin heikkeneminen, ahdistus, psyykkisten ongelmien pahentuminen, riippuvuus, masennus ja psykoosi.

ADHD-lääkkeet

- Reseptilääkkeitä, joita käytetään ADHD:n hoitoon; yleisimpiä ovat stimulantit kuten metyyllifenidaatti ja amfetamiinijohdannaiset.
- Parantavat keskittymiskykyä ja impulssikontrollia ADHD-potilailla.
- Väärinkäyttötynä voivat toimia piristeinä ja aiheuttaa riippuvuutta.
- Yleisimpiä väärinkäyttötapoja ovat suun kautta ottaminen ja nuuskaaminen.
- Vaikutukset: lisäävät vireystilaa, keskittymiskykyä ja energisyyttä. Väärinkäyttötynä voivat aiheuttaa ahdistusta, unettomuutta, sydämen tykytystä ja korkeaa verenpainetta.
- Yliannostus voi johtaa vakaviin terveysongelmiin, kuten sydänkohtaukseen ja psykoottisiin oireisiin.

Bentsodiatsepiinit eli bentsot

- Reseptilääke, jota käytetään mm. ahdistukseen ja unettomuuteen.
- Luokiteltu sekä lääke- että huumausaineeksi; hallussapito ilman lääkärin määräystä on kielletty.
- Jos käytetään ilman lääkärin määräystä, kyse on väärinkäytöstä.
- Myydään laittomasti jauheena, tabletteina ja kapseleina.
- Käytetään päihtymistarkoituksessa suun kautta, suonensisäisesti ja nuuskaamalla.
- Vaikutukset: lamaa keskushermostoa, poistaa ahdistusta, väsyttää, rentouttaa, heikentää motorisia kykyjä ja voi lisätä väkivaltaisuutta.

- Yhdistäminen alkoholiin tai opioideihin on erittäin riskialtista; seurauksena voi olla tajuttomuus ja hengitysteiden lamaantuminen.

Typpioksiduuli eli Ilokaasu

- Ei ole päihde, mutta sen käyttö päihtymistarkoituksessa on lisääntynyt.
- Käytetään lääkinällisesti happeen sekoitettuna kivunlievitykseen ja anestesiaan.
- Päihdekäytössä hengitetään suoraan keuhkoihin tai apuväliin kautta.
- Yhdestä patruunasta voi saada 1–2 minuutiksi huumavan, euforisen olotilan.
- Patruunoita on pieniä ja isoja.
- Voi aiheuttaa hapenpuutetta, pahoinvointia ja neurologisia vaurioita. Toistuva käyttö voi vaikuttaa myös luuytimeen ja ääreishermostoon.
- Voi aiheuttaa riippuvuutta, koska vaikuttaa samoihin reseptoreihin kuin opiaatit ja benstodiatsepiinit.

3.4. Jatkotoimenpiteet

Joskus kasvatustarkastelussa voi nousta esiin asioita, jotka vaativat jatkotoimenpiteitä. Opettajan on tärkeää tunnistaa tilanteet, joissa lastensuojeluilmoituksen tekeminen on tarpeen. Huolestuttavasti oireileva nuori tarvitsee aina apua ja tilanteen selvittämistä. Selvittely voi alkaa esimerkiksi opiskeluhoollon tai lastensuojelun kautta. Mikäli nuoren asioiden selvittelyn yhteydessä ilmenee viitteitä esimerkiksi häneen kohdistuneesta väkivallasta, tulee tehdä ilmoitus poliisille ja lastensuojeluun. Koulussa työskentelevillä aikuisilla on lakisääteinen velvollisuus ilmoittaa lastensuojeluviranomaiselle, jos he havaitsevat nuoren olevan lasten suojelun tarpeessa.

Kiireellisissä tilanteissa, kuten epäillessä nuoren pahoinpitelyä, tulee ottaa yhteys sosiaalipäivystykseen 02 2626003 (24/7) tai hätänumeroon 112.

[Lastensuojeluilmoitus](#)

4 Kasvatuskeskustelua edistäviä tekijöitä

Nuoret ovat yksilöllisiä, jolloin yksi malli tai ohje ei sovi kaikille. Seuraavassa osiossa kuvataan kasvatuskeskustelun toteutusta, johon on kerätty keskustelua edistäviä tekijöitä. Opettajana nuoren kohtaamisessa on tärkeää hahmottaa *nuoren elämä kokonaisuutena*, jossa eri osa-alueet vaikuttavat toisiinsa. Näin ollen nuoren oireilua ei nähdä automaattisesti hänen omien ominaisuuksiensa seurauksena, vaan pikemminkin hänen ympäristönsä vuorovaikutussuhteiden tuloksena.

Yksi tehokkaimmista keinoista nuorten kanssa on nuoren ja perheen tukeminen sekä *syyllistämättömyys ja aktiivinen kuuntelu*. On myös tärkeää ottaa huomioon, että nuorella voi olla meillä prosesseja viranomaisten kanssa: kuten rikosprosessi tai asiakkuus sosiaalihuoltoon, jolloin tulee varmistaa, että nuoren kokemus kohtaamisesta on positiivinen ja että asiat käsitellään asianmukaisesti.

Luottamus vaatii joskus aikaa ja ponnisteluja, mutta se on olennaista kasvatuskeskusteluissa. Tästä huolimatta on tärkeää huomata, että jokainen kohtaaminen nuoren kanssa ei välttämättä vaadi paljon aikaa tai resursseja. Jo ohimenevät hetket, kuten ystävällinen hymy tai kannustava sana koulun käytävillä, voivat välittää nuorille tärkeän viestin siitä, että heitä arvostetaan ja heidät huomataan. Näitä mikrohetkiä hyödyntämällä voi luoda perustaa nuorten tukemiselle ja myöhemmille syvällisemmille keskusteluille kasvatuskeskusteluissa.

Näiden periaatteiden avulla voimme luoda turvallisen ja avoimen ilmapiirin, jossa nuoret voivat tuntea olonsa kuulluiksi ja ymmärretyiksi. Seuraava osio *kasvatuskeskustelun toteutus* tarjoaa käytännön ohjeita ja neuvoja kasvatuskeskustelujen käymiseen, joiden avulla voimme tukea nuoria heidän kasvussaan ja kehityksessään.

5 Kasvatuskeskustelun toteutus

ENNEN KASVATUSKESKUSTELUA:

Yhteydenotto huoltajaan:

- **Soita huoltajalle etukäteen.** Näin tavoitat huoltajan todennäköisesti nopeammin ja se on henkilökohtaisempaa. Kerro huoltajalle mistä näkökulmasta asioita käsitellään kasvatuskeskustelussa, ja kerro mikä keskustelun tavoitteena on. Kysy, onko huoltajalla jotain erityistä, mistä sinun olisi hyvä tietää etukäteen. Yhteydenotto huoltajaan voi sujuvoittaa yhteistyötä ja pääset kartalle siitä, miten huoltaja suhtautuu kasvatuskeskusteluun.

Valmistautuminen:

- **Käy läpi keskustelun kulkua etukäteen.** Pyri ajoittamaan kasvatuskeskustelu niin, että ehdit hetken syventyä aiheen äärelle ennen tapaamisen alkua. Tämä edistää aitoa läsnäoloa ja neutraalia lähestymistä tilanteeseen.
- **Pohdi etukäteen mitä vahvuuksia nuorella** on ja ohjaa huoltajia tekemään samoin, ennen keskusteluun saapumista

Ilmapiirin luominen:

- **Luo rauhallinen tila,** jossa vain asianosaiset ovat läsnä. Voit pohtia miten istutte keskustelun aikana. Vältä sitä, että aikuiset istuvat pöydän toisella puolella ja nuori yksin toisella puolella. Varmista että huoneessa ei ole häiritseviä ääniä. Nuori arvostaa myös, jos tiedustelet häneltä, onko jotain mitä on hyvä ottaa huomioon tässä hetkessä tai onko jotain mikä voisi lievittää mahdollista tilanteesta syntyvää stressiä.

Taustatiedon kerääminen ja perusasioiden tarkastelu:

- **Pohdi ja tarkkaile** käyttäytymisen tai oireilun syitä: erityisesti siitä näkökulmasta, ovatko nuoren perusasiat kunnossa. Keskustele näistä myös nuoren kanssa.

KASVATUSKESKUSTELUN ALUSSA:

Tulokulma:

- **Ole positiivinen ja ratkaisuja etsivä.** Kerro nuorelle, että olet auttamassa häntä löytämään keinoja toimintansa parantamiseen.
- **Kohtaa aidosti ja välittäen** kasvatust keskusteluun osallistuvat, myös ne käyttäytymisellään oireilevat.

Keskustelun avaaminen:

- **Kerro tapaamisen tarkoitus ja tavoitteet.** Esimerkiksi: "tänään haluamme keskustella siitä, mitä on tapahtunut ja miten voimme tukea sinua jatkossa."

Rohkaise avoimuuteen:

- **Sanoita nuorelle, että keskustelu voi olla vaikeaa** esimerkiksi näin: "Tiedän, että voi olla vaikeaa puhua näistä asioista, mutta yritetään yhdessä löytää ratkaisuja. Jos on vaikea puhua, voit myös kirjoittaa ajatuksiasi paperille."
- **Korosta, että yksittäinen teko ei määritä nuorta:** "Vaikka tänään tuli riitaa, muista ettei yksittäinen teko tai hetki määritä sinua ihmisenä. Olemme täällä auttamassa sinua oppimaan tästä tilanteesta."

KASVATUSKESKUSTELUN AIKANA:

Rohkeus, suoruus ja kunnioitus:

- **Ole rohkea ja suora, kun otat vaikeita asioita esille.** Tarvitset kuitenkin sensitiivistä otetta erityisesti silloin, kun asia on vaikea tai nuoren on vaikea luottaa.
- **Sanoita nuorelle, että keskustelu on oppimistilanne,** jossa on mahdollisuus ajatella asioita uudestaan.
- **Kunnioita nuorta.** Moleminpuolinen kunnioitus on hyvän dialogin pohja.

Aktiivinen kuuntelu ja ratkaisukeskeisyys:

- **Kuuntele ja kuule, mitä nuori sanoo:** "huomaan, että sinua on turhauttanut viime aikoina koulussa. Voisitko kertoa enemmän, mikä sai sinut suuttumaan tunnilla?"
- **Käytä hetki tilanteen toteamiseen, jonka jälkeen ala etsimään ratkaisuja:** "Huomasimme, että myöhästyit usein tunneilta. Mikä voisi auttaa sinua pääsemään ajoissa?"
- **Kysy nuoren mielipidettä:** "Mitä mieltä itse olet? Mikä auttaisi sinua tässä tilanteessa?"

Tiedon saaminen:

- **Opettajan ei tarvitse tietää kaikkea** etukäteen. Jos jokin asia on tai jää epäselväksi sen voi myöhemminkin selvittää. Kohdennettua tietoa löytyy tarvittaessa. Esimerkiksi päihteistä ei tarvitse tietää kaikkia yksityiskohtia, vaan tärkeintä on keskittyä nuoren hyvinvointiin ja ratkaisujen löytämiseen yhdessä.

KASVATUSKESKUSTELUN LOPUSSA:

Nuoren vahvuudet:

- Vaikka keskustelu saattaa sisältää vaikeita ja epämiellyttäviäkin aiheita, on tärkeää löytää tapa, jossa nuoren vahvuudet tulevat esille. **Huomioi positiiviset asiat ja kannusta nuorta niiden kautta.** Kiinnitä huomiota hyvään!

Tavoitteiden asettaminen:

- Pohditaan tavat ja tavoitteet, miten tilanteesta jatketaan. **Määritä konkreettisia ja realistisia tavoitteita:** "Sovitaan, että yrität ensi viikolla tulla kouluun ajoissa ainakin kolme kertaa. Voimme tarkistaa yhdessä, miten meni." Annetaan parantamisen mahdollisuus ja suunnataan katse tulevaisuuteen. Yritä osallistaa myös huoltajaa tukemaan nuorta tavoitteiden saavuttamisessa.

Askeleet jatkossa:

- **Sopikaa, miten ja milloin tilannetta seurataan:** "pidetään uusi tapaaminen kahden viikon päästä ja katsotaan, miten asiat ovat edenneet."
- **Muistuta, että nuori voi aina tulla luoksesi** ja että koulussa on muitakin luotettavia aikuisia esim. opiskeluhuollossa, joiden kanssa voi keskustella asiasta lisää, jos siltä tuntuu. Lisäksi voit ohjata nuorta löytämään verkossa olevaa tietoa ja apua.

Kysymyksiä tukemaan keskustelun kulkua

Kasvatuskeskusteluissa on tärkeää noudattaa syyllistämätöntä lähestymistapaa, jossa tavoitteena on ratkaista asioita ja tukea nuorta. Ensisijaisesti pyritään ymmärtämään, mitä tapahtui ja miten tilanteeseen päädyttiin, eikä keskiössä ole nuoren tekemä vääryys. Tämä auttaa luomaan turvallisen ilmapiirin, jossa nuori saa mahdollisuuden jakaa avoimesti tuntemuksiaan ja kokemuksiaan. Seuraavat kysymykset on suunniteltu tukemaan keskustelun kulkua ja auttamaan opettajaa tunnistamaan tilanteen kokonaiskuvaa:

- Mitä tapahtui?
- Mikä johti tilanteeseen? Kertoisitko tarkemmin?
- Miten teko on vaikuttanut sinuun? Mitä seuraamuksia teosta on aiheutunut?
- Miltä se tuntui? Miltä sinusta tuntui?
- Osaatko ajatella miltä toisesta tuntui?
- Keihin muihin tämä teko on vaikuttanut?
- Miten asian olisi voinut estää tapahtumasta?
- Miten asiaa voisi estää tapahtumasta uudelleen?
- Mitä tarvitset, että tilanteesta päästäisiin eteenpäin?
- Mitä tekisit toisin? Miksi tekisit toisin?
- Onko jokin asia, mikä tuntuu erityisen vaikealle juuri nyt?
- Mikä auttaisi sinua tuntemaan olosi paremmaksi?
- Miten voisimme yhdessä ratkaista tämän tilanteen?
- Haluaisitko muuttaa jotain omassa toiminnassasi?
- Onko jotain mitä haluaisit kertoa vielä?
- Onko jotain mitä haluaisit kysyä?
- Miten voisit parhaiten tukea sinua tässä tilanteessa?
- Mitä toivoisit huoltajalta tässä hetkessä?

- Oletko saanut nukuttua?
- Oletko syönyt tänään?
- Miten kavereiden kanssa menee?
- Miten kotona menee?

6 Lähteitä ja lisätietoa

Turvallisuus:

[Kasvatuksen ja koulutuksen turvallisuus | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

<https://www.sitra.fi/aiheet/uusi-turvallisuus/https://www.sitra.fi/aiheet/uusi-turvallisuus/>

[Lapsen oikeuksien sopimus turvaa lasten ihmisoikeudet - Lapsenoikeudet.fi](#)

<https://www.lapsenoikeudet.fi/blogi/lapsella-on-oikeus-turvallisuuteen/>

<https://intermin.fi/sisaisen-turvallisuuden-strategia>

Nuori:

<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/>

<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/nuoren-aivojen-kehitys/>

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/elamaa-kouluikaisen-kanssa/elamaa-ylakoululaisen-kanssa/ylakoulu-alkaa/>

<https://www.mll.fi/lapsemme-lehti/kuokuva-murrosika/>

<https://nuorisoala.fi/>

Kasvatuskeskustelu:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L7P35a>

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kurinpitokeinot-ja-turvaamistoimenpiteet-perusopetuksessa>

Hyvinvointi:

<https://www.fressis.fi/>

<https://mieli.fi/voimme-yhdessa-tukea-lasten-ja-nuorten-hyvinvointia/>

www.mieli.fi

<https://www.nuortennetti.fi/mieli-ja-keho/hyvinvointi/>

<https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/kouluikaisten-terveyden-polku/henkinen-ja-sosiaalinen-hyvinvointi>

Oireilu:

Lasten ja nuorten konfliktit. Opas haastavien ristiriitojen ratkaisemiseen. Turkka, Heikki ja Saarholm, Julia 2021

Lasten ja nuorten rikokset. Opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteiden katkaisuun. Turkka, Heikki ja Saarholm, Julia 2023.

<https://www.riku.fi/rikoksen-uhrina/lapsi-ja-nuori-rikoksen-uhrina/lapsen-ja-nuoren-oireilu-ja-sen-tunnistaminen/>

<https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/oireilevan-lapsen-omahoito-ohjelma-vanhemmalle/miten-oireilu-vaikuttaa-perheeseen>

Päihteet:

<https://paihdelinkki.fi/tietopankki/>

<https://ehyt.fi/>

<https://www.nuortennetti.fi/mieli-ja-keho/paihteet/>

<https://www.elamanisankari.fi/>

<https://www.mielenterveystalo.fi/fi/paihteet/nuorten-paihteiden-kaytto>

<https://thl.fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet>

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/elamaa-nuoren-kanssa/vanhemman-ja-nuoren-vahva-suhde-helpottaa-murrosikaa/paihteista-puhuminen-murrosikaiselle/>

Väkivalta:

<https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/barnahus-hanke/barnahus-verkkokoulu>

<https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot>

<https://www.mielenterveysseurat.fi/turku/materiaalit/tietoa-kriiseista/vakivalta/.fi>

https://nettiturvakoti.fi/nuoret/vakivallan-muodot/#vakivallan_vaikutukset

<https://thl.fi/aiheet/vakivalta/eri-ryhmat-ja-vakivalta/nuorten-valinen-vakivalta>

Tietoa ja tukea nuorten perheille:

<https://www.netari.fi/>

<https://www.lapsenoikeudet.fi/apua-ja-tukea/>

<https://www.mll.fi/vanhemmille/>

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/>

<https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/perheet/vanhemmuus/nuoruusika/>